

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

สิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ อากาศ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทัศนียภาพต่าง ๆ ห้วย หนอง คลอง บึง ทะเล มหาสมุทร พืช พันธุ์ธรรมชาติต่างๆ สัตว์ป่า หรือสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น อาทิ เครื่องจักร เครื่องกล รถยนต์ พัดลม โทรทัศน์ วิทยุ เชื้อน บ้านเรือน โบราณสถาน โบราณวัตถุ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์ กฎระเบียบต่างๆ ถือเป็นเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตและการดำรงชีวิตของมนุษย์ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2541:1; นิวัติ เรืองพานิช, 2542: 5; สวัสดิ์ โนนสูง, 2543: 5-6; ภาสินี เปี่ยมพงษ์สานต์, 2548) ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยสำคัญในการประกันความยั่งยืนของการผลิต การแปรรูปและการบริโภคของมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศที่กำลังพัฒนา (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศที่มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมจะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของคนในประเทศนั้นด้วย

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศโดยขาดการคัดกรอง การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากร ประกอบกับการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยขาดความระมัดระวังและปราศจากการคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นในส่วนของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ อาทิ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและการแพร่กระจายของปัญหามลพิษ ซึ่งได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น และมีผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนจนเห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบัน เช่น พื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกทำลาย การเกิดภาวะน้ำเสียในแม่น้ำสายหลัก การเกิดภาวะอากาศเสีย การเกิดภาวะเรือนกระจก (ภาวะโลกร้อน) เป็นต้น (พรชัย ธรรมธรรมและจินตนา ทวีมา, 2552) ขณะที่ความเสียหายที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม อาทิ การเกิดความสูญหายทางวัฒนธรรม (Cultural loss) การมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม

ทำให้มีความสะดวกมากขึ้นแต่มีความสุขลดลง รายได้ไม่พอรายจ่าย มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ขณะที่ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังน้อยลง ทั้งระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเริ่มเสื่อมถอย การรุกล้ำแหล่งศิลปกรรมทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมสูญเสียคุณค่าความสวยงามและความเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งที่เป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นต้น (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2540: 121-122; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

จากที่กล่าวมาเป็นสัญญาณที่น่าวิตกและชี้ชัดว่าหากประเทศไทยต้องการที่จะพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาคน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และเพื่อสงวนรักษาให้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคงความอุดมสมบูรณ์เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศและเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของคนไทยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) นั้น จึงเป็นการสมควรและจำเป็นยิ่งที่ต้องมีมาตรการในการป้องกันการทำลายและอนุรักษ์ไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ตลอดจนการรักษามรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสมบัติของชาติไว้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทุกด้าน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2540: 115)

สำหรับการป้องกันการทำลายและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ตลอดจนการรักษาามรดกทางวัฒนธรรมนั้นพบว่ามีความแนวทางที่ควรตระหนักอย่างหนึ่งคือ การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ชัดเจนในการลดการใช้และ/หรือการป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าและรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้สิ่งต่างๆ เหล่านั้นมีการคงอยู่หรือสูญเสียน้อยที่สุด หรือที่เรียกว่าการมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นั่นเอง โดยเฉพาะการส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวในเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงของวัยรุ่นตอนปลายคาบเกี่ยวกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งถือว่าเป็นวัยที่มีพฤติกรรมก่อนไปทางผู้ใหญ่ รู้จักคิดเชิงนามธรรมอย่างลึกซึ้ง สามารถคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นประสบการณ์ตรงและความทรงจำ ในอันที่จะแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลมากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกส่วนตัวแบบเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นวัยที่มีพฤติกรรมสร้างสรรค์ สามารถสร้างเป้าหมายระยะยาวที่เป็นจริงได้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540: 329-330; นารา ชีเรนทร และสงคราม เขาวนศิลป์, 2543: 96-98) นอกจากนั้นวัยนี้ยังถือว่าเป็นวัยที่เริ่มมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นพลเมืองของชาติ มีมาตรฐานทางจริยธรรม ค่านิยมที่ใช้เป็นหลักในความประพฤติ (สุรางค์ ใคว์ตระกูล, 2541: 93)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งถือว่าเป็น

กลุ่มเด็กและเยาวชนที่จัดว่าอยู่ในช่วงของวัยรุ่นตอนปลายคาบเกี่ยวกับวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยที่สำคัญอะไรที่ทำให้ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มีพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการมีพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาอย่างไร โดยในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นเมืองหลักที่สำคัญหนึ่งที่เป็นทั้งแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและเป็นดินแดนแห่งวัฒนธรรมประเพณีที่งดงามซึ่งสมควรที่จะได้รับการอนุรักษ์ไว้เป็นอย่างยิ่ง

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะผู้วิจัยจะพัฒนา โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์อิทธิพลด้วยโปรแกรมลิสเรล (Linear Structural Relationship: LISREL) และเน้นการอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism model) ที่ถือว่าเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในสายพฤติกรรมศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติและเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยที่เหมาะสมที่สุดในขณะนี้เกี่ยวกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ (Magnusson & Endler, 1976; Tett & Burnett, 2003; ควงเคือน พันธุมนาวิน, 2541) โดยบูรณาการตัวแปรสำคัญที่พบว่ามีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้คือ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคม ได้แก่ ตัวแปรทัศนคติของสังคม 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ได้แก่ ตัวแปรการเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม ซึ่งตัวแปรจากทั้งสองแนวคิดนี้ถือว่าเป็นตัวแปรลักษณะของสถานการณ์ 3) ทฤษฎีด้านไม่จริยธรรม ของ ควงเคือน พันธุมนาวิน ได้แก่ ตัวแปรลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน 4) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้แก่ ตัวแปรจิตพอเพียง ซึ่งตัวแปรจากทั้งสองแนวคิดนี้ถือว่าเป็นตัวแปรจิตลักษณะเดิม โดยมีตัวแปรเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งถือว่าเป็นตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์เป็นตัวแปรคั่นกลาง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญที่ควรส่งเสริมและพัฒนาเพื่อช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้อย่างมั่นใจต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมและศึกษาตัวแปรสำคัญที่พบว่าส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล จากหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญต่างๆ ได้แก่ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิด

เกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ จะใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ได้หรือไม่ และจะอธิบายอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับของตัวแปรพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต ปทัสถานของกลุ่ม การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองและจิตพอเพียงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย จำแนกตามลักษณะชีวิสังคม

2. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ ตามรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรในกลุ่มสถานการณ์ว่าส่งผลต่อจิตลักษณะตามสถานการณ์ พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่หรือไม่ อย่างไร

2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรในกลุ่มจิตลักษณะเดิมว่าส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่หรือไม่ อย่างไร

2.3 เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรในกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ว่าส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่หรือไม่ อย่างไร

2.4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่าส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่หรือไม่ อย่างไร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ในสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ตัวแปรภายในแฝง ได้แก่ เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตพอเพียง พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต
2. ตัวแปรภายนอกแฝง ได้แก่ ปทัสถานของกลุ่ม การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

ประโยชน์ที่ได้รับในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ทำให้ทราบระดับของตัวแปรพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต ปทัสถานของกลุ่ม การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนและจิตพอเพียงของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย จำแนกตามลักษณะชีวสังคม ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนเพื่อที่จะส่งเสริมหรือพัฒนานักศึกษาแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสม
2. ทำให้ทราบปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและผลของการมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งข้อมูลที่ได้น่าจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญที่ควรส่งเสริมและพัฒนา เพื่อช่วยให้นักศึกษามีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป
3. ทำให้ทราบกลุ่มเสี่ยงที่สมควรได้รับการดูแลอย่างเร่งด่วน ซึ่งน่าจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนแนวทางเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทันทั่วทั้ง

1.6 นิยามศัพท์

1. โมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุ หมายถึง การอธิบายปรากฏการณ์หนึ่งๆ จากแนวคิดหรือทฤษฎี โดยมีการกำหนดตัวแปรที่เป็นสาเหตุและตัวแปรที่เป็นผลและมีการระบุความเกี่ยวข้องต่างๆ อย่างชัดเจน
2. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การกระทำของบุคคลทั้งที่สามารถมองเห็นได้จากภายนอกและไม่สามารถเห็นชัดเจนด้วยตา เกี่ยวกับการสงวนรักษาสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การรู้จักใช้ให้ถูกต้องและได้ผลคุ้มค่า การช่วยให้มีการคงอยู่หรือสูญเสียน้อยที่สุด จำแนกเป็น พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งหมายถึง การสงวนรักษาสิ่ง

เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ สัตว์ป่า อากาศ น้ำ ดิน และทัศนียภาพต่างๆ เป็นต้น และพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง การสงวนรักษาสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น อาทิ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ เป็นต้น

3. **คุณภาพชีวิต** หมายถึง การที่บุคคลมีชีวิตที่ดี มีความสุข และมีความพึงพอใจในชีวิต จำแนกเป็น คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น และด้านสิ่งแวดล้อม

4. **ปทัสถานของกลุ่ม** หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยรวมเห็นว่าถูกต้องเหมาะสม จำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ วิถีประชาจารีต และกฎหมาย

5. **การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสม** หมายถึง การที่บุคคลสังเกตเห็นหรือรับรู้ว่ามีแบบอย่างที่เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อตนได้กระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยจำแนกออกเป็น การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสมจากพ่อแม่ การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสมจากเพื่อน การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสมจากครูอาจารย์ และการเห็นแบบอย่างที่เหมาะสมจากสื่อ

6. **เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** หมายถึง การที่บุคคลมีการรับรู้การคิดเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับประโยชน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และโทษของการไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความรู้สึกพอใจในประโยชน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และไม่พอใจในโทษของการไม่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนแนวโน้มของการกระทำตามความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ องค์ประกอบด้านอารมณ์ และองค์ประกอบด้านแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรม

7. **ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน** หมายถึง ความสามารถที่จะคาดการณ์และวางแผนเพื่อรอรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนสามารถควบคุมตนเองให้รู้จักอดได้ รอได้อย่างเหมาะสม จำแนกเป็น การมุ่งอนาคตและการควบคุมตน

8. **จิตพอเพียง** หมายถึง จิตลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ ความมีเหตุมีผล การมีภูมิคุ้มกันตนและการรับรู้คุณค่า

9. **ตัวแปรแฝง** หมายถึง ตัวแปรที่ผู้วิจัยมิได้ทำการวัดโดยตรงแต่เป็นตัวแปรที่เกิดจากผลรวมของตัวแปรสังเกตได้หลายตัว ในการเขียนแผนภาพ (Path diagram) นิยมใส่ตัวแปรแฝงในรูปวงกลม

10. **ตัวแปรสังเกต** หมายถึง ตัวแปรที่ผู้วิจัยวัดหรือสังเกตโดยตรง ในการเขียนแผนภาพ (Path diagram) นิยมใส่ตัวแปรสังเกตในรูปสี่เหลี่ยม

11. ตัวแปรภายในแฝง หมายถึง ตัวแปรแฝงที่มีสาเหตุมาจากตัวแปรในโมเดล ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตพอเพียง พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต

12. ตัวแปรภายนอกแฝง หมายถึง ตัวแปรแฝงที่มีสาเหตุมาจากแหล่งอื่นๆ ภายนอกโมเดล ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ปทัสถานของกลุ่ม การเห็นแบบอย่างที่เหมาะสมและลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมคน

13. สัมประสิทธิ์อิทธิพล หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรต้นในหน่วยของคะแนนมาตรฐาน เมื่อตัวแปรอื่นๆ ในโมเดลคงที่

14. อิทธิพลรวม หมายถึง ผลบวกของอิทธิพลทางตรงกับอิทธิพลทางอ้อม

15. อิทธิพลทางตรง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวแปรหนึ่งส่งผลกระทบต่อตัวแปรอีกตัวหนึ่งโดยตรง

16. อิทธิพลทางอ้อม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวแปรหนึ่งส่งผลกระทบต่อตัวแปรอีกตัวหนึ่งโดยผ่านตัวแปรคั่นกลาง

17. ตัวแปรคั่นกลาง หมายถึง ตัวแปรที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดอิทธิพลของตัวแปรต้นไปยังตัวแปรตาม